

МІНІСТРЕСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет гуманітарних наук Кафедра культурології

Революція Гідності у соціокультурному дискурсі України

КУРСОВА РОБОТА

Студентки II курсу

Корзун Світлана Олександрівна

Науковий керівник:

доктор культурології, доцент кафедри культурології ФГН

Демчук Р.В.

Київ-2020

ЗМІСТ

ВСТУП	2
--------------------	---

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ РЕВОЛЮЦІЇ

1. 1 Революція як вагомий чинник трансформації свідомості.....	4
--	---

РОЗДІЛ II. ПРОЦЕС ЗМІНИ МИСЛЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

2.1 Специфіка становлення самоідентифікації українців.....	9
2.2. Гасла Майдану як інтерпретація позицій революціонерів.....	11
2.3 Основні аспекти мотивації учасників революції.....	16

РОЗДІЛ III. РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ У МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

3.1 Творчість Майдану як мистецька рефлексія революційних подій.....	21
3.2 Національний музей Революції гідності, як репрезентація культурної травми.....	23

ВИСНОВКИ	32
-----------------------	----

ВСТУП

Актуальність роботи. Сьогодні кожен свідомий українець знає, що таке Революція Гідності, мотивацію та обставини, що її супроводжували, хоч би і у різній інтерпретації. Проте люди досі рефлексують, щодо подій Революції Гідності. Тому нам цікаво простежити зміни в відношенні українського народу до себе, як до українців, визначити важливість творчої спадщини Революції Гідності та узагальнити зміни у свідомості українця як носія непересічного досвіду політичної культури. Звичайно не всі громадяни брали участь у революції восени 2013 та зими 2014-го року, підтримували або навіть розуміли мотиви тогочасних подій, але вони, певною мірою, залишили свій слід у житті кожного. Матеріально, фінансово, фізично або морально Революція Гідності стала невід'ємною частиною нашого буття; її можливо назвати насправді «переломним моментом» у свідомості українців, що впливатиме на подальший перебіг подій не одне десятиліття. Щось змінилося у мисленні українців назавжди, а дехто змінюється й досі. Наразі постає питання, чому більшість людей вважає, що Революція Гідності була необхідною і такою важливою, незважаючи на те скільки жертв вона принесла протягом зими 2014-го року, і скільки приносить досі, після анексії Криму та тривання війни на Донбасі. Не вирішеність та неоднозначність питань, пов'язаних із Революцією Гідності обумовлює актуальність обраної теми.

Об'єктом дослідження є Революція Гідності в Україні (2013–2014р.р.) як суспільно-політичне явище.

Предметом дослідження є культурно-мистецький дискурс та політика пам'яті Революції Гідності (2013–2014р.р)

Мета роботи полягає у комплексному дослідженні впливу Революції Гідності (2013–2014р.р) на зміну свідомості та формування нової ідентичності

українського суспільства, а також відображення цих процесів у культурно-мистецькому дискурсі та меморіальній політиці.

Мета реалізується через такі **завдання**:

1. Розглянути теоретичне осмислення феномену революції;
2. Дослідити процес зміни мислення та формування національної ідентичності українців під час Революції Гідності;
3. З'ясувати мотивацію учасників революції;
4. Розглянути Революцію Гідності у мистецькому просторі України;
5. Проаналізувати процес меморіалізації та музеєфікації революційної спадщини.

Огляд літератури та джерел. Наша робота спирається на літературу різного характеру, адже ми комплексно досліджуємо феномен революції у теоретичному, практичному та мистецькому аспектах.

- дослідження іноземних вчених щодо теоретичних аспектів Х.Ардент, А. Колодій щодо феномену революції у контексті сучасності та Д. Карсев щодо теорії революції Джонсона

- дослідження українських вчених щодо практичних аспектів аналізу феномена Революції та визначення терміну «революція», ми спираємося на праці Т. Бевз, працю А. Магун, А. Колодій та польові дослідження Н. Трач та В. Кривошеїна, що загалом описували формування ідентичності під час революції

Методологія. Методологією дослідження є комплекс теоретичних та емпіричних методів, зокрема – аналітичний, семіотичний, соціологічний, мистецтвознавчий, музеєзнавчий. Метод теоретичного узагальнення застосовано для підбиття підсумків дослідження.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, 6 підрозділів, висновку, бібліографії, фільмографії та медіаграфії.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ РЕВОЛЮЦІЇ

1.1 Революція як вагомий чинник трансформації свідомості.

Розглядаючи якусь конкретну революцію, треба визначити що таке «революція» загалом, яке місце у історичному процесі будь-якої держави вона займає та у чому полягає її феномен. Загальновідомо, що «революція», як історичне та соціальне явище відіграє важливу роль у суспільстві та не настає непомітно, якщо вже відбувається. Є думка, що майже без винятково революція включає у себе насильство, Х. Арндт визначає три головні компонента справжньої революції у такий спосіб: воля, новизна та насильство [2, с 5]. Відповідно до цієї концепції ми ставимо під сумнів події будь-якої «революції», що закінчується мирно, як власне революційні. А. Колодій у своїй статті про феномен революції в контексті сучасності проаналізувала нові підходи до сутності революції в контексті змін, що зазнав сам термін «революція». Досі мають місце рефлексії, щодо теоретичних інтерпретацій самого терміна. Вони пов'язані загалом підтвердженням чи запереченням марксистського визначення, за яким соціальна революція являється корінним переворотом в житті суспільства, що означає повалення віджитого і затвердження нового, прогресивного суспільного ладу; знаряддя і засіб переходу від однієї суспільно-економічної формації до іншої. Сам термін «революція» є досить парадоксальним. Воно складається з префікса «ре-», який означає повернення, перероблення наново (порівн.: ревальвація, реідеологізація), та кореня «вол» від лат. «volvo» – «кручу», повертаю» [6]. Разом, як зазначає А. Магун, виходить певна надмірність, адже «корінь «volv-o» повторює і відтворює те, що вже виразив префікс: циклічний рух – це рух, який постійно повертає назад» [6]. Тобто сам революційний процес являє собою зворотній та нескінченний етап. Він повертає нас до минулого, але орієнтується на майбутнє.

К. Маркс та Ф. Енгельс трактували революції, як єдиний механізм заміни одного способу виробництва чи суспільного ладу на інший. Саме марксистська теорія походження терміна зробила значний внесок в обґрунтування її насильницьких форм. У цю теорію входить поділення революції на два типи – соціальну та політичну. У якому першу – спричиняють різноманітні соціальні чинники, а другий тип революції являє собою процес жорстокої боротьби з владою або за неї. Марксистичне наділення революції насильством як належним. Але й не заперечували його. Вищезгадана вчена Г. Арндт є прихильницею феноменологічного підходу щодо розгляду революції у термінологічному сенсі. Гіпотетично головною тезою з її праць можна виокремити жагу кожного свідомого громадянина бути частиною політичних змін у його країні, а успішність революцій уявляє собою інституалізацію свободи. Аналіз та порівняння вченою двох, раніше згаданих, типів революцій можна описати різницею цілей та масштабністю. Соціальна революція – це явище досить швидкоплинне, що охоплює значну кількість людей та територій. Вона має подолати цілий соціальний устрій у державі та оновити погляди та світобачення населення певної країни. Моментальна зміна інституційних перетворень майже неможлива, адже деякі процеси вимагають часу.

Отже, є підстави вважати, що ідеальна соціальна революція існує в теорії. Навіть у саме визначення терміну вкладене поняття швидкої трансформації суспільної системи, що, враховуючи соціальний та політичний фон самої події та реформаторство, не може бути виконане якісно. На нашу думку, більш ймовірною буде на практиці революція політична. Являючи собою більш швидкі, якісні та радикальні зміни, вона здатна переформатувати правила політичної гри, прихід до влади опозиції, розширити свободу людей, тощо. Найчастіше кажуть саме про політичну революцію, коли описують примусову, іноді насильницьку революцію. Вона має більше шансів закінчитися успішно, ніж соціальна, але також ризикує бути не довготривалою та придушеною з боку

контрреволюційних сил. Прийнято вважати, що саме політична революція залишає більш глибокий слід у суспільній свідомості. Аналізуючи праці С. Гамільтона, А. Колодій визначає революцію, як щось жорстоке, насильницьке та швидке. Вона обумовлює термін «революція» як процес, тривалість та успішність якого визначається її учасниками. У більш широкому значенні слова, термін можна пояснити як поштовх до процесу змін у суспільстві, державі або у свідомості народу. Згідно зі статтею А. Колодій, не можна називати революцією сам процес перетворень, адже він займає велику кількість часу, а, як вже було зазначено, будь-яка революція – це явище швидкоплинне. Самі ж революційні події націлені на поштовх до роздумів та переосмислення своєї ідентичності. Розглядаючи точку зору соціолога Ч. Джонсона, В. Карасьов вважає, що вивчення революції потребує багатшарового підходу, адже зведення феномену революції до виключно соціальної структури або політичної поведінки не завершиться успіхом, бо теорія вийде занадто поверхневою та редуційною. Як основні причини революції, соціолог розглядає «дефляцію влади» та «втрату легітимності», де перша пояснюється розпадом еліти, а друга – відповідно з культурними та психологічними змінними, що стосуються не тільки правлячого класу, а й підлеглими. [4]

Соціолог Питирим Сорокін, на якого у своїй праці «Питирим Сорокін про соціологію революції: аналіз катастрофічного досвіду – уроки та прогнози для сучасності» спирається В. Ковалев, аналізує принцип та головні засади революції на прикладі російської Революції 1917-го року або Жовтневої Революції. Він формулює основні базові установки соціології революції, акцентує увагу на порівняльній історії, яка використовується у більшості випадків. П. Сорокін визначає революцію як значну соціальну зміну, що містить у собі базові інститути суспільства, а її кульмінацією є масова мобілізація та відкрита боротьба основних політичних груп. Соціолог розглядає революційний процес як послідовність подій, що починається з нагнітання

соціальної та політичної напруженості, зміну або порушення діяльності інститутів та активну фазу революційних подій, яку можна описати політичною боротьбою та політичне упереджене ставлення, ангажованість, як результат революційного процесу розглядає терор [5].

Дослідник М. Рябчук визначає події на Майдані 2013-го та 2014-го років саме як революцію, адже вона була спробою перервати нескінченний ланцюг корумпованої влади, що тягнулася не одне десятиліття. За його твердженням, є підстави вважати, що революція Гідності лише завершувала події, що тягнулися ще з 1991-го року, після виходу України з Радянського Союзу. Рябчук вважає, що тоді, майже 30-ть років тому, справжньої незалежності країна не досягла, першою спробою це виправити виявилася Помаранчева революція (2004 р.), а вже фінальним етап Революція Гідності.

Отже, починаючи будь-яку науково-пошукову працю варто підкріпити свої дослідження та висновки теоретично. Термін «революція» активно починають піддавати критиці у двадцятому столітті. Саме дослідники та соціологи останніх років і визначають революцію, як заперечення або підтвердження марксистської теорії, який стверджує, що революція є корінним переворотом у суспільстві. Розуміючи фундаментальну основу та те, як термін «революція» визначають у світі набагато легше аналізувати та досліджувати будь-яку революцію окремо.

РОЗДІЛ II. ПРОЦЕС ЗМІНИ МИСЛЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

2. 1 Специфіка становлення самоідентифікації українців.

Важливою місією кожної національної революції є формування ідентичностей. Прийнято вважати, що в межах однієї країни існує велика кількість ідентичностей, які мають співіснувати разом та у підсумку гуртувати людей. Питання є досить дискусійним, адже різні історичні події та культурні шари формують різні форми ідентичностей. Дослідник В. Кривошеїн у своїй праці «Вплив «Революції гідності» на політичну та правову культуру українського суспільства» описує думку дослідників П. Гай-Нижника та Л. Чупрія, які висовують теорію щодо стримування формування ідентичностей через низку факторів. Першим фактором можна виділити конфлікт ідентичностей. Кожну з яких можна умовно розділити на доволі обширну кількість субідентичностей. Вони мають доволі різні ціннісні доміанти з сильними позиціями регіональних субідентичностей та яскраво вираженні низьким рівнем міжрегіональної взаємодії в соціокультурній сфері. Недостатній рівень розвитку вітчизняної культури теж відіграє певну роль. Протягом великої кількості часу при формуванні історичної пам'яті не підвищувався рівень вітчизняної культури, не відчувався прогрес у покращенні вивчення важливих історичних подій та акцентування на них. Погіршував ситуацію довготривалий вплив російських ЗМІ на самоідентифікацію, а саме – на формування національної ідентичності, не лише за правління очевидно проросійської влади, а й загалом під час важливого часу для становлення суспільної орієнтації кожної держави, а саме перші роки після здобуття Незалежності, що означало майже повне визнання програшу в ідеологічній

війні з Росією. Цілком на часі є згадування глобалізації, що впливає на ідентичності по всьому світі. Культура масового споживання та глобальна уніфікація звичайно є дуже важливим чинником при розгляданні проблеми стримування формування ідентичностей, нав'язування з покоління у покоління пострадянської ідентичності. Антураж міст, радянська символіка, пропагандистська література та тиск з боку багатьох соціальних верств не давав вивільнитися сучасному українському суспільству від ідентифікації України, як виключно пострадянської країни. Посилення процесів відчуження та відсутність ефективних якісних системних перетворень у державі – останні названні у статті фактори стримування при формуванні ідентичностей [7, с 39]. Автор статті Кривошеїн виділяє важливу причину ускладнення щодо визначення українцями національної ідентифікації. Він висуває теорію, що це не відбувається або відбувається повільніше через процеси глобалізації. Розвиваються кордони виділення кожної країни своєї національної культури, традицій та звичаїв. Україна намагається бути сучасною та відкритою до співпраці з іншими країнами, а з іншого боку – намагається відтворити національне відродження у межах країни [7, с 40]. «Революція Гідності та післямайданні процеси почали згуртовувати громадян, стали потужним поштовхом до пробудження національної самосвідомості та національної гордості – вони почали пишатися тим, що є українцями. Вишиванки стали популярним і модним брендом серед різних верств населення, День Конституції і День Незалежності стали загальнонародним святом. Українці почали усвідомлювати себе громадянами, які здатні впливати на події, що відбуваються в державі» [7, с 41].

Узагальнюючи підсумки змін національної ідентичності у свідомості українців, можна зазначити, що проблема є не досить вирішеною. Звичайно змінення відбулися і досить важливі, результатом стають практичні зміни в повсякденному житті та у поглядах майже кожного другого українця. Ці зміни

можуть стосуватися національного одягу, мови, якою вони хочуть спілкуватися та загалом комунікувати. Але одним з найважливіших наслідків подій Революції Гідності В. Кривошеїн наводить саме формування громадської самоідентичності, як загальноукраїнської. Події 2013-го та 2014-го років показують високий рівень громадської самоорганізації та становлення українців, як реальне громадянське суспільство.

2.2. Гасла Майдану як інтерпретація позицій революціонерів.

Важливою частиною будь-якої революції завжди являються гасла. У сучасному світі їм місце не лише на саморобних плакатах революціонерів, а й як маркування на одязі людей, що їх підтримують, вже не кажучи про ЗМІ, соціальні мережі та поетично-пісенний фольклор. Іноді слогани революцій пішуть спеціально підготовлені люди, що з професійної точки зору розуміють, які слова більше впливають на свідомість людей та як їх краще сформулювати. В інших випадках гасла формуються стихійно, серед людей, у самому вирії революції. Дослідниця гасел Майдану, лінгвістка Н. Трач, у своїй статті «Слогани Майдану як експресія ідентичності» цитує сучасного українського письменника Тараса Прохасько, у такий спосіб формулює своє ставлення до важливості гасел та вигуків, що лунали під час Революції: «Для історії нашого народу ці дні й тижні мають ще й таке найвагомніше значення, що заговорили всі, повернувши собі здатність мови. За цей час було проговорено, виказано, сформовано стільки думок, ідей, відчуттів, емоцій і мрій, що чогось подібного іноді можна чекати роками. Ми стали по-справжньому мислячими істотами, бо наше мислення з неймовірною інтенсивністю шукало й знаходило слова, словосполучення, речення, абзаци й вигуки. Важко переоцінити той момент, коли німий починає говорити, бо такі моменти класифікуються як диво» [18, с. 50]. Результатом її дослідження стала монографія «Разом — сила!» Риторика

українського спротиву. Соціолінг вістичні есеї.», яка містить перелік з понад 800 слоганів та їх аналіз через різні дихотомії. [18, с. 51]. Статтю Трач присвячено такому питанню, як вираження ідентичності через гасла. Авторка зазначає велику кількість творчості загалом під час революції: «Беручи активну участь у подіях Майдану, я як лінгвіст, почала звертати увагу на вибух творчості — як візуальної, так і вербальної. Плакати, наліпки, роздаткові матеріали, розписані каски, щити, намети, стрічки, усні заклики, креатив у соцмережах, графіті. Від цього всього неможливо було сховатися». [18, с 51]. У статті автор наголошує на факті, що через гасла, які учасники артикулюють, можна прослідкувати вираження ідентичності, що проявлялися під час Революції. Прикладом такого різноманіття ідентичностей являються такі гасла, як «Україна єдина, українці – це сила!» – прояв національної ідентичності; «Європа відкривай двері Україні» – прояв європейської ідентичності; гендерну ідентичність можна прослідкувати через таке гасло: «Вийду заміж за свого героя», «Вітя, не зли Троещину», «Коломия – це Європа» – територіальна й регіональна ідентичність. Як уже зазначалося, слогани та гасла Революції допомагає більше дізнатися про історичні та культурні шари населення. Цих поглядів дотримується й авторка монографії, вона вказує на переплетення архаїчних та модерних мотивів у слоганах Революції Гідності. «Чорні брови, карі очі, я до Путіна не хочу» – це варіація загальновідомої пісні, доповнена гостро соціальним підтекстом сучасного становища. Велика частина гасел відсилає до минувших революцій, козацьких часів, часто з Майданом порівнювалася Запорізька Січ [18, с.52]. Революціонери полюбили модернізувати вже давно відомі українському народові образи для своїх плакатів, лозунгів тощо. Гарним практичним прикладом для цього твердження є графіті [Рис.1], що було створене у епіцентрі подій. На ньому були зображені три найвпливовіші українські особистості у літературі: Тарас Шевченко, Іван Франко та Леся Українка. Підписані малюнки були цитатами з творів авторів,

кожна з яких так чи інакше мала мотиваційний характер до бою: «Вогонь запеклих не пече», «Все наше життя – війна» та «Хто визволиться сам, той буде вільний» відповідно. Портрети митців було доповнено коктейлями Молотова, кожен з них був декорований важливою атрибутикою «майданівців»: каски, червоно-чорні пов'язки тощо. Важливим аспектом щодо гасел та візуальної частини привернення уваги являється, репрезентація через них себе, у ЗМІ та історії загалом. [18, с 53]. Так само як і вчинки, так і репрезентація подій, є дуже важливими складовими для уявлення повної картини революції. «Революційний слоган — це аудіовізуальний знак, який репрезентує спільноту протестувальників у національних та міжнародних медіа через тиражування образу, маркує «місце пам'яті» та формує колективну пам'ять про події. Скажімо, для майбутніх поколінь, образ Майдану формуватимуть фотоальбоми та підбірки найяскравіших світлин подій у всесвітній мережі», – зауважує Н. Трач [18, с 53]. Дослідниця дуже влучно описує важливість слоганів та плакатів у будь-якому протесті. Можна проаналізувати багато з них, та продивившись фото, ми помітимо, що майже кожен другий учасник має при собі плакат з малюнком, слоганом, гаслом тощо. Це пояснюється необхідністю наявності певного маркера акції, революції чи протесту. Люди повинні асоціювати кожну подію з будь-яким візуальним фактором. Таким чином для Революції Гідності слогани та гасла відіграли неабияку роль. З одного боку, через влучні плакати та слогани можна отримати неабиякий вплив на свідомість українця, а з іншого – кожен хто підтримує ту чи іншу сторону протесту, міг просто поширювати будь-яке гасло в соціальних мережах, таким чином допомагаючи в збільшенні кількості людей, причетних до акцій протесту. Н.Трач наводить цікавий приклад, щодо окреслення самоідентичності через займенник «я» та «ми»: «Я тут не за гроші», «Я не піду з Майдану до відставки Януковича», «Я дихаю вільно», «Я пишаюсь тим, що я українець», «Я відповідаю за те, що буде завтра», «Я українець і я не можу зберігати спокій» .

Як на мене, це не було якання чи егоїзм, а ствердження важливості власного вибору та відповідальності. З іншого боку, формувалася ми – спільнота: «Ми — українці», «Нам набридло пишатися. Ми почали щось робити», – пояснює з прикладами слоганів авторка статті [18, с. 53, 54]. Згідно з поглядами Н. Трач, дуже мало гасел містили займенники «він, вона, вони», адже революціонери відповідали за свої вчинки, також, гіпотетично можна стверджувати, що образ «тих», тобто ворога, був не досить чіткий. [18, с 53] Наголошуючи на приверненні уваги через гасла, варто привести у приклад слоган партії «Демальянс»: «Майданемо Януковича», який описує дослідниця Трач. «Використовувався семантичний неологізм «майданути» — тобто усунути від політичної влади, що, ймовірно, був відповіддю протестувальників на вживані в дискурсі російських соціальних мереж новоутворень — «майданутый». В українській мові раніше функціонувало дієслово майданити, тобто вирувати, так етимологічні словники фіксують словосполучення «водамайданить», – визначає Н. Трач [18, с 53]. Проаналізувавши її свідчення, маємо змогу дослідити ще одне гасло: «Я – крапля в океані, яка змінить Україну». Воно з'явилося у листопаді 2013-го після побиття студентів. Ця фраза стала майже символом початку Майдану, її сформлювали дизайнери «Страйплакат»; вона стала одразу популярною та багаторазово використовувалася в подальшому. Звернувшись до прихованих смислів, лінгвістка досить детально розбирає зміст цього слогану. «Я — самість, індивідуальність, персональний вибір, відповідальність; *крапля* — частинка цілого, вода, очищення, фраземи «крапля камінь точить», схожі як «дві краплі води»; *в океані* — водна стихія, сила, потуга, найпопулярніший український музичний гурт «Океан Ельзи»; *який змінить* — зміни — це одне з основних прагнень протестувальників на протигагу «стабільності» режиму, енергія трансформації; *Україну* — край, земля, рідне, своїй», — аналізує авторка. У зв'язку з вищевикладеним, можемо стверджувати, що даний слоган символізує нові, оновлені, післямайданівські свідомості

багатьох українців. Слоган доносить людям, досить чітко та лаконічно що якщо вас багато, навіть невеликій внесок кожного може вирішити усе. [18, с 54]. Інший слоган до якого апелює авторка це : «Разом – сила». Цікавою особливістю є те, що автор використовує його для назви своєї книги, про яку вже згадувалося: «Разом — солідарність, фраземи — гуртом (разом) легше і батька бити, акумулює слогани попереднього протесту, Помаранчевої революції 2004 р. —Разом нас багато — нас не подолати та інші варіації майданівських слоганів — Разом — до кінця!, Разом — до перемоги! Сила — потужність, перемога», — пояснює дослідниця [18, с 54].

Наведені приклади дозволяють зробити висновок про надзвичайну важливість слоганів та гасел для Революції Гідності. Вони відігравали велику роль у ході історії та зміні настрою натовпу протягом усього Майдану. Їхня сила найчастіше була пов'язана з влучним симбіозом візуального та вербального. Так учасники акції могли чіткіше висловлювати свою думку, в них було більше простору для неї та можливості достукатися до людей або влади. Революціонери використовували слогани для самоідентифікації.

2.3 Основні аспекти мотивації учасників революції.

Тема мотивації є мало розробленою, через що виникають запитання: «Яким чином по один бік барикад опинилися люди з радикально різними поглядами та настроями, що їх об'єднувало та стримувало від розбіжностей?» В цьому питанні важко орієнтуватися на окремих учасників та їх особову мотивацію, важливо звернутися до соціологічних опитувань та розглянути це питання з позиції масового підходу.

Для аналізу загальної мотивації виходу на Майдан, ми спираємося на дослідження вченої А. Прохорової у статті «Мотиви участі індивідів в протесних подіях Майдану 2013-2014 років». Вона використовує аналіз

фреймерів, що є підходом кінця 80-их років для дослідження соціальних рухів. На наше переконання, у такий спосіб ми звертаємо увагу на помилкові інтерпретації, через які й починаються конфліктні настрої. Для підтвердження висунутих нами тез, будемо спиратися на дослідження та статистику зібрану Київським Міжнародним Інститутом Соціології та Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва. Узагальнюючи мотивації дослідники зазначають: від 61,3 до 69,6 відсотків людей вийшли на Майдан через жорстокі дії влади та силовиків проти студентів. Від 40 до 53,5 відсотків протестувальників були мотивовані невдоволенням тодішньою владою та її дею або бездією, тобто тогочасним президентом Віктором Януковичем та його відмовою підписати Угоду про асоціацію з Європейським Союзом. Інші — від 36,2 до 51,1 відсотків на меті мали бажання змінити життя у країні, а останні — від 38,9 до 45,6 відсотків воліли вплинути на владу та її заміну. Велику роль у бажанні приєднатися до протестувальників зіграв страх перед входженням України в Митний Союз або переорієнтація політичного курсу в Україні в бік Росії. Прохорова у своїй статті, спираючись на матеріали проекту «Майдан. Свідчення», аналізуючи інтерв'ю учасників Майдану взяті звітти, характеризує більш глибокі мотиви людей. Ми прослідкуємо за відповідями революціонерів у ставленні до подій від початку – з мітингу студентів на Майдані. «Для мене це спочатку був як би вияв громадської активності, непокори, до яких ти, якщо працюєш в громадському секторі, звичний», — тож, визначаємо головною мотивацією висловити свою думку та бути почутим щодо важливості підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Приблизно такі ж стимули можна виявити в багатьох мітингувальників, чії слова зазначені у проекті. Вони загалом бажали саме розвитку української політичного, економічного та культурного руху у бік Європи. Аналізуючи такі висловлювання, можна стверджувати, що вони ж мали на увазі загальне покращення економічного та політичного стану у країні. Цікавим є те, що

більша частина опитаних, які казали про Євроінтеграцію, самою ж інтеграцією не дуже цікавилися. У свідченнях вони вказували ключові слова пов'язані з Європою, описуючи її якомога з кращого боку, але погано орієнтувалися у самому питанні. Але підсумовуючи, можна сказати, що незважаючи на те, що мітингувальники першочергово погано володіли питаннями політики та ситуації у країні, з часом починали більше цікавитися та орієнтуватися у темі. Загалом, такий цікавий факт можна побачити серед молоді та середнього класу населення, що не цікавилися політикою до подій Революції Гідності, а почали читати та аналізувати новини лише з початком Майдана. Таким чином, можна стверджувати, що Революція змінила життя набагато більшої кількості людей, ніж прийнято вважати.

Іншим важливим фактором мотивації до виходу на протести являється страх перенаправлення вектору розвитку політики та економіки у бік Росії. Цей фактор сприймається людьми як опозиція до розвитку у напрямку євроінтеграції. Отже, є всі підстави стверджувати, що саме через причину такої євроцентричності та відчуття загрози з боку Росії, набуває прагнення поступу у бік Європи. Люди почали сприймати лише два розвитку подій та розділили їх на умовне «погане» та «хороше». Саме такі наслідки ми бачимо досі у революційному та пост революційному мистецтві. Тако само зміну влади, Майдан інтерпретував як курс на Захід. Кардинальне розділення на «чорне» та «біле» є основною мотивацією для суспільства до виходу на протести. Явна пропаганда та інтерпретація такого варіанту подачі подій у медіа, в політиці та інтернеті, що вкорінюється у мисленні більшості, і є превалюючою мотивацією підтримувати Революцію Гідності. Асоціація Росії з чимось поганим та ворожим, а Європи — з світлим майбутнім та щасливим життям прослідковується майже у кожній відповіді опитуваних, з книги «Майдан. Свідчення». Якщо порівнювати загальний посил відповідей, то можна виявити цікаву зміну у бажаннях та цілях мітингарів. До 30-го листопада 2013 р. у

людей, що вийшли на мітинги не було мети докорінно змінити владу. Але деякі опитуванні зазначають, що респонденти не вважали, що тогочасна влада може забезпечити правильний перехід суспільства на європейський лад та вірно тримати курс на європейське майбутнє [рис. 3]. Загалом враження від влади були лише негативні, але не заключалися у намірі її усунення, а лише у зміни вектора її поведінки.

Невелика кількість людей відповідала, що вийшла на протест через заклик тогочасних опозиційних політиків. Деякі через цікавість або заохочення та солідарність з рідними чи друзями. Студенти, з яких все й почалось як відомо, виходили спільно з одногрупниками та старостами: «Подзвонив мій староста, друг, і сказав, що зараз збирається мітинг, я тоді не цікавився політикою, пішов спочатку з цікавості. Ми просто стояли, я не був радикально налаштований, чисто був інтерес» (переклад наш – С. К.) [13, с 141]. Для деяких учасників протесту Майдан став місцем для сімейної зустрічі та своєрідною традицією, як зазначається у дослідженні. Цікава відповідь респондента, що стояв на Майдані у листопаді, але наприкінці місяця майже тиждень був відсутній. Коли він повернувся, то відповів на питання інтерв'юера щодо того, чи була різниця в настроях на Майдані до та після відрядження респондента: «Дуже серйозна різниця. Ми виходили за політичний вибір країни. А коли я повернувся, це був рух проти насильства та вимога покарати тих, хто пролив кров на Майдані. Дуже серйозна різниця, бо тут ми бачили, що долучилися абсолютно всі. І було дивно бачити, наскільки людям легко знайти спільну мову». [13, с 141]. Після 29-го листопада 2013-го року мотиви почали змінюватися, коли стався переломний момент для Майдану і звичайний мітинг переріс у щось більше. Того дня, о п'ятій ранку, на намети мітингувальників жорстоко напали силовики. На той час протестні настрої фактично стихали, проте відтоді більшість виходила на Майдан через несправедливість щодо побиття молоді й стояла вже проти насилля, безкарності винних та свавілля влади. У старшого

покоління мало місце ототожнення студентів, яких скривдили тієї ночі, з власними дітьми, з майбутнім нації. Деякі відповідали, що їхнім мотивом стала помста: «натовп був такий, з високим градусом... вони хотіли щось зробити, когось розірвати, звісно. Я туди йшов, тому що в мене був такий самий настрої... Я хотів чогось правильного, і всі ми хотіли, мабуть»; «Після цього виходили не так за Європу, а проти системи Януковича, виходили проти Януковича, ментів, було бажання просто помститися ... У мене була ідея помститися міліції» (переклад наш – С. К) [13, с 142]. Після початку активного розвитку подій на Майдані частина людей виходила вже задля допомоги та підтримки тих, хто вже давно не залишає місце подій.

Отже, загальноукраїнська самоідентичність досягла свого піку під час подій на Майдані 2013-2014-го року. Саме в цей час рівень громадської самоорганізації був дуже високий і почався процес становлення українців, як громадян одного суспільства. Гасла та слогани також відіграли важливу роль при формуванні ідентичності, а саме національної. Таким чином, активісти на Майдані показували свою думку та самоідентифікацію. Мотивації для революціонерів — це показник різноманітності активістів, адже Майдан був тим місцем де кожен мав змогу відстоювати щось найважливіше, саме для нього в цей час та саме зі своєї позиції бачення ситуації в його країні.

РОЗДІЛ III. РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ У МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

3.1 Творчість Майдану як мистецька рефлексія революційних подій.

Революційна активність на Майдані знайшла своє відображення у мистецьких практиках. Тож, варто зосередитись на музикантах, митцях і художниках та їх діяльності протягом Майдану та постмайданній рефлексії подій. Спираючись на статтю «Мистецтво на барикадах: Майдан очима українських художників. Частина друга» редакторки газети «Art Ukraine» А. Ложкіної можна систематизувати мистецьке середовище на території Майдану. У статті визначаються різні угруповання, які були створені під час Революції. Заслуговує на особливу увагу такий собі мистецький центр, що існує по сьогоднішній день «Мистецький барбакан» та процес його створення. Члени Союзу вільних художників створили посеред площі такий собі творчий куток. Там виставляли своє, стихійне, протестне мистецтво[9]. «На самому першому етапі до протесту приєдналася група молодих художників-анархістів, що раніше групувалася навколо неформальної галереї «Бактерія», — описує цей процес редакторка[9]. Посилаючись на документальний фільм «Майдан. Мистецтво спротиву» А. Мухарського, Майдан називають першою «антиглоббською» революцією, зокрема за А. Ложкіною: «Найактивнішими в цій групі були Олекса Манн, Іван Семесюк і Андрій Єрмоленко, дуже голосно заявили про себе як раз в 2013-му році своїми епотуючими роботами, в іронічній формі обігрують самі непривабливі сторони нових українських реалій — життя гопників, «жлобів» та інших мешканців люмпенізованих околиць українських мегаполісів» [9]. У листопаді 2015 року вийшла збірка «Мистецький барбакан. Трикутник дев'яносто два». У ній зібрана велика частина мистецтва Майдана, що була представлена у тому саму

«імпровізованому кутку мистецтва на майдані». Митці організувалися у творче угруповання «Мистецький барбакан» куди входили письменники, художники, громадські діячі. Ще одна спілка художників, про яку йдеться у статті з офіційного сайту Музею Майдану «Творчість Майдану», що утворилася під час революційних подій 2013-2014-го року мала назву «Артіль Майдан», їхня основна діяльність базувалася на розписі касок та шоломів. Праці членів спілки, що були зроблені під час Майдану, продаються по всьому світі на аукціонах дотепер. Тож, на Майдані було немало творчих угруповань різноманітних художників. Відтак можна впевнено стверджувати, що Революція значно торкнулась й такого соціального прошарку як митці, що надихалися революційними подіями.

Кіномистецтво посіло одне з провідних місць серед творчого доробку Майдану, відбиваючи його дійсність через візуальний ряд. До найактуальніших та популярних фільмів відноситься «Зима у вогні: Боротьба України за свободу» [фільм. 1]. Це документальний фільм, знятий Євгеном Афієнським за сприяння платформи Netflix. Через останній фактор, фільм є досить популярним на заході [19] [рис. 2]. «Зима у вогні» стає ідеальною можливістю розповісти усьому світу, як це — стояти на Майдані. Фільм здобуває небувалий успіх, виходячи трохи пізніше ніж рік після подій. Фільм демонструє 93-денний період зими 2013-2014. Сам режисер Є. Афієєвський родом з Казані, але у 90-их емігрував до США. Під час подій Майдану, його друг закликав його підтримати та задокументувати події, що відбувалися на Майдані. Фільм було знято двадцятьма вісьмома операторами-аматорами [19]. За словами команди фільму, зйомки проходили у авральному режимі: грошей не було, техніки теж, залишилися лише матеріали зі «Спільно-бачення» та з «Укрстріма». Команда, що працювала над фільмом, описала у статті процес зйомки таким чином : «Майже півтори тисячі записів було опрацьовано, порядку 100 інтерв'ю було проведено, близько 5-ти місяців зайняв монтаж.

Було дуже важко монтувати психологічно, це підтверджує і режисер фільму, який заплакав під час свого звернення.» [19] Фільм нещодавно показували під час протестів у Гонконзі, що засвідчують учасники: «Стрічка мене дуже зачепила. Тому що ці протести дуже подібні до того, що відбувається у нас. Особливо, коли влада не чує своїх людей і коли влада застосовує насильство, щоб змусити мовчати. Методи дуже схожі»,— говорить після показу пан Тунг з Гонконга.[8] «Майдан — це було спільне об'єднання усіх сил, різних національностей і людей різного віку. Це — пам'ятник, який ми донесли 50-ти країнам світу і 69 мільйонам людей», — зазначає режиссер картини[19]. Проаналізувавши збірку «Майдан від першої особи. Мистецтво на барикадах» можна виділити кілька розділів, тобто кілька осіб, адже збірка включає в себе інтерв'ю-опис, фрагменти спогадів митців, ораторів, громадських діячів, що були присутні під час революційних подій. Є. Більченко, у своєму розділі для збірки пояснює, що в повсякденному житті вона є просто письменницею або поетесою. Під час загострення суспільних заворушень вона стає соціальним автором. Такі трансформації відбуваються з багатьма митцями [10, с 24]. Подальша рефлексія мистецьких подій є не менш інформативною. Але можна прослідкувати деяку різницю між мистецтвом та його загальною атмосферою протягом та після подій революції. Відчуваючи потребу в мотивації себе та оточуючих, художники, письменники та творчі люди створювали рішучі, підтримуючі та іноді дуже сміливі витвори мистецтва. Це допомагало спрямовувати енергію революціонерів в правильному напрямку та нагадувати народу та владі мету заради якої й відбуваються події. Однак, постреволуційні твори зазвичай мають більш спокійний та стриманий характер. Їхня роль — змусити людей пам'ятати про події та нагадувати причини, що їх започаткували.

3.2 Національний музей Революції гідності як репрезентація культурної травми.

Якщо розглядати термін «музей» як інституцію соціальної пам'яті, за допомогою якого реалізується потреба суспільства у зберіганні та презентації культурних надбань, є потреба звернутися до тлумачення колективної або ж культурної травми. Американський дослідник Р. Айерман у своїй праці «Культурна травма та колективна пам'ять» пояснює важливість колективної травми на прикладі формування афроамериканської ідентичності саме через призму теорії культурної травми. Данна теорія допомагає нам глибше зрозуміти важливість розгляду будь-яких історичних подій не лише в контексті важливості для покоління, що їх переживало, а й для цілого суспільства, зокрема у майбутньому. В теоріях формування ідентичності та соціалізації, пам'ять представляється частиною розвитку людини, як окремої особистості. Вона локалізується в середині окремих індивідів, як здатність осмислювати людські вчинки та їх емоційне підґрунтя. Таким чином, минуле стає теперішнім за допомогою тілесних реакцій окремих людей, незважаючи на те, що вони живуть окремим життям, що не залежить одне від одного. Пам'ять тут стає чинником, який допомагає пояснити людську природу. Згідно заснованим на цій моделі категоріям колективної ідентичності, наприклад в теорії колективної поведінки, в результаті участі в різних видах суспільної діяльності — таких, як соціальні рухи, відбувається «втрата себе» і набуття нових (власне колективних) ідентичностей. [1] Р. Айерман також пише, що втрачає своє значення, якщо розглядається у зв'язку з біографіями окремих особистостей, тому що стає бар'єром на шляху до колективної поведінки, що докорінно змінює звичний устрій повсякденності. Вперше історичний процес та його взаємовідносини з травматичним досвідом розглянув З. Фройд у своїй праці «Людина на ім'я Мойсей і монотеїстична релігія» (1939 р.). Trauma studies як

напряму у науці репрезентує собою вивчення культури через «філософію божевілля». Таким чином «тяжіють до цікавої для нас логіці, а життя в будь-якому закритому і співтоваристві стає незмінним травматичним станом речей, а суб'єкти такої спільноти знаходяться в стані постійного посттравматичного неврозу» (переклад наш - С.К.) [12]. Історики вимушено запевняли, що травмою для людини може стати будь-яка подія, що відбулася секунду тому, ставши нашим досвідом. Але можливість знайти травматичну подію в просторі культурної пам'яті, спираючись на свідчення жертв є мінімальними, адже у контексті теорії Сьюзен Зонтаг свідок — завжди той, хто вижив, а отже не пережив максимальну кількість мук. Й це засвідчує, що свідок завжди є більш «вдалим», але саме його покази можуть відрізнятися від «нарративів з заспокійливими ідеологічними інтонаціями». [12]

Інша теорія, що допомагає зрозуміти індивідуальну та колективну пам'ять, як два різні поняття — це концепція масової свідомості Е. Дюркгейма. Він виділяє колективну пам'ять, як «спогади про спільне минуле, що розділяються членами великої чи малої групи, яка це пережила». Послідовники цієї теорії «представляли колективну пам'ять як надіндивідуальну, а індивідуальну пам'ять як пов'язану з групою, з її географічними, локальними, ідеологічними, політичними і віковими характеристиками». [12]. Н. Слезер, якого у своїй статті цитує Р. Айерман пише: «Це — пам'ять, яку визнала і якій надає публічну довіру релевантна група та згадування події або ситуації, навантажених негативним афектом або представлених як ті, що не забуваються, або вважаються загрозливими для існування суспільства або такими, що порушують одну або більше з його фундаментальних культурних передумов» [1 с. 24]. К. Карут зазначає, що між подією та травматичним досвідом завжди проходить інкубаційний період, характерною рисою якого є забування. Цей висновок пояснює своєрідне «масове забуття» національної ідентичності українським народом у 90-их та на початку 2000-их років. Варто відмітити, що

2013—2015-ті роки недаремно називають «українським національним відродженням». А. Ніл пише, що «національна травма...міцно вкоренилася в колективній пам'яті», підкріплюючись довготривалими наслідками, зв'язує події «Від яких непросто позбутися і які будуть знову і знову розіграватися в свідомості окремої людини», [цит за 13] Таким чином, національна травма заслуговує особливої уваги в публічному обговоренні і дискурсі. Через це її репрезентація в масмедіа є вкрай необхідною, так само як і через візуалізацію в меморіальних комплексах. Згідно з точкою зору К. Карут, травматичний ефект спричиняє не саме проживання болісної події, а саме спогади про неї. Травма є рефлексивним процесом. Вона дозволяє пов'язати минуле та теперішнє за допомогою образів та уяви. Розглядаючи репрезентації культурної та національної травми через меморіальні комплекси та музеї, через недостатню кількість уваги присвячену цьому питанню в Україні, можна помітити недостатню кількість уваги, що приділяється цьому питанню в країні, лише нещодавно дослідники почали обговорювати цю тему на конференціях. На жаль в Україні лише нещодавно почали піднімати цю тему на більш широкий загал. Гарним прикладом можна назвати репрезентативна конференцію до п'ятирічного ювілею Революції Гідності, що була організована Музеєм Майдану у грудні 2019-го року. На данній конференції були підняті такі питання як важливість доступної пам'яті у контексті побудови музею та травматичний вимір Майдану і розглядання подій Майдану крізь призму концепту «історична травма».

У питанні репрезентації культурної та національної травми можна звернутися до досвіду світових музеїв, що присвячені Голокосту у різних країнах світу. Також, на нашу думку, корисною стане праця О.Рожественської, присвячена музеєфікації Голокосту. Концепції музеїв у Вашингтоні, Берліні та Москві реалізують концепти дискурсу про травму та її візуалізації, через залучення більш широкої аудиторії. Авторка статті акцентує увагу на дослідницьке поле

травми, що поєднує у собі протиріччя, адже містить у собі психоаналітичну ідею невиразності травми, водночас з представленням про її глобалізацію та медіатизацію. [14]

Спробу дати термінологічне визначення міждисциплінарному феномену травми зробила С. Сілке, яка визначила що, травма сприймається перш за все як досвід, що занурює людину в травматичні події. Наступним фактором С. Сілке зазначає те, що травма не може бути «впізнавана». Тобто вона завжди повертається як згадки чи кошмари. Також травма як повторний виклад, завжди буде формою заміщення. [21] Однак травма сьогодні зосереджена більш на розповіді та візуалізації. Культурна травма являється «новим зразковим нарративом», яка виникає лише тоді, коли члени одного колективу відчують, що вони були чимось травмовані, й це залишає неминучий слід у їх груповій свідомості, залишаючись там назавжди і формуючи їх подальшу ідентичність як групи. Тож, наукове поле травми дуже широке та різнопланове, воно містить внутрішні протиріччя. Музейфікація травми допомагає увічнити та повчати; навчити — це основна соціальна функція, але звичайно кожен музей працює у своєму контексті та згідно із власним концептом. Кожен складає свою форму репрезентації та риторики, встановлює свою міру перформансу.

З огляду на вищезазначені концепції та теорії, ми маємо підстави вважати музей не лише об'єктом культурної спадщини, а чимало важливим символом нового сприйняття власної історії та культури в цілому. Функція та роль музею у сучасному суспільстві змінилася за останні кілька десятиліть. Лише у другій половині двадцятого століття масовий відвідувач змінив своє ставлення до музею і останні перетворилися з закритих закладів та зібрань, або форми збереження культурного досвіду, чим музей був з давніх часів на доступне кожному місце культурного значення. Ми можемо розглядати музей, як сучасний культурний феномен, адже в ньому, як у важливому соціокультурному інституті зберігаються, документуються та досліджують

важливі суспільні процеси та явища. Таким чином музей стає одним з передових трансляторів культурної спадщини, в особливості з урахуванням нових комунікативних можливостей. Звичайно концепція, стан та значимість музеїв відрізняється у кожній частині світу, що вже казати щодо окремих країн. Зокрема, український музей майже неможливо порівняти з музеями у Китаї, а американський з музеями Португалії. Вони всі мають різні концепти та витоки, історію створення. О.Сом-Сердюкова у своїй праці «Сучасний музей України: зміст — форма» пише про розгляд українського музею, як наукового інституту, окремого від концепції європейських музеїв. Варто розуміти, що на рівні сучасної владної політики, суспільної свідомості та особистому рівні, українцям важко засвоїти, що без пам'ятання минулого — гарного майбутнього не побудуєш, а без національної культурної спадщини народ не стане нацією. Саме через цю причину таким важливим є значення терміну «музей» та позиціонування музею як визначального явища національної культури. Але у сучасній Україні досить складно оцінити усю значимість цього сприйняття. [15].

Національний меморіальний комплекс героїв Небесної Сотні або Музей Революції Гідності фактично виник взимку 2013—2014-го років у Києві. Він розпочався з ініціатив самих учасників подій Майдану, що розуміли важливість та соціально-культурну значимість події у якій вони приймають участь. Початково існувала лише організація «Музей Майдану», що восени об'єдналася з ініціативою «Музей свободи». Вони працювали над концепцією музею та збирали дані, свідчення забезпечували збереження, дослідження та популяризацію об'єктів, пов'язаних з подіями Майдану, що потрібні для організації цілого комплексу. [3] У створенні музею брали участь не лише фахові музейники, а й активісти та ініціативники: «Активісти групи закликали подбати про збереження для нащадків унікальних свідчень та почали просвітницьку роботу на барикадах і в медіа-просторі» [3]. Концепція

меморіально-музейного комплексу включає використання метафоричного підходу до висвітлення подій. Це важливе зазначення, адже після відвідування музею людині потрібно дати можливість сформулювати своє, суб'єктивне враження. Тим більш, враховуючи важливість збереження актуальності концепції музею на роки вперед, коли переважну більшість потенційних відвідувачів будуть складати люди, які не переживали на своєму досвіді події Майдану 2013—2014-го років. Загальновідомо, що наразі, поки музей висвітлює зовсім недавні події, а «рана» після супроводжуваних трагічних ситуацій у народі ще «не загоїлась», будь-які меморіальні комплекси стають як ніколи актуальними, але робити їх потрібно з неабиякою обережністю. Описуючи просвітницьку діяльність музею Революції Гідності варто зазначити репрезентативну конференцію, про яку ми вже згадували у нашій праці. Вона відбувалася на території музею та за його організацією. У події брали участь вчені світового рівня з різних країн, а сама конференція активно висвітлювалася в ЗМІ. Окрім вже зазначених тем доповідей, висвітлювалися такі питання як російські міфи, політичні міфи, як символічні системи у контексті подій Майдану 2013-2014-их років.

Враховуючи досвід світової практики під час створення музеїв «живої пам'яті» варто пам'ятати про принцип висвітлення об'єктивних поглядів, різноплановості представлених перспектив та наявності різноманітних рішень. Засновники Музею Майдану зазначають мету та посил свого закладу, як «комплекс, що має стати змістовною відповіддю на виклики й можливості в презентації та трактуванні національно визначальних подій, сучасним закладом нового типу – місцем живих історій і правдивих свідчень...тощо». [11] Місією музею Революції Гідності стає репрезентація цінностей та етики, служба на користь суспільства тощо. Звичайно, як і кожен музейний заклад, зазначений музей прагне до збереження пам'яті та свідчень, до унеможливлення забуття подій зими 2013—2014-тих років та до повної відкритості для своїх

відвідувачів. Поширення ідеї незалежності України, свободи та гідності, сприяти активній громадянській ініціативі. Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні або Музей Революції Гідності — це музей нового типу. Він стає платформою для інноваційних утверджень поміж цінностей сучасного громадянського суспільства. Концепція закладу полягає у поєднанні освітнього аспекту з культурним. Його можна назвати багатоцільовим центром, що розповідає про особливості боротьби за свободу та права українських громадян та пам'ять про ці події. Музей перебуває у центрі уваги актуалізація та осучаснення подій Майдану. Репрезентація проблем та подій на більш сучасний лад, допомагає залучати більш молоде покоління та людей, що не мали прямого відношення до Революції Гідності. Основною метою Музею є втілення у собі платформи для побудови культурних цінностей, розвитку та покращення українського суспільства, організацію спільних дій, що поєднують у собі досвід та явища свободи і прояв їх у громадській діяльності; вшанування та збереження пам'яті про боротьбу та її героїв Небесної Сотні; дослідження українських рухів останніх років, що боролися за свободу, гідність та права людини, переосмислення місії українців у контексті загальноєвропейських цінностей та, звичайно, натхнення та мотивування задля докорінної зміни мислення у бік самостійних відповідальних дій. [11]

Отже, описуючи творчий відбиток революції в Україні виділити їхні масштаби досить складно. Гіпотетично можна стверджувати, що події, що відбувалися у 2013 - 2014-му роках будуть мати відлуння у культурному становленні українців та їх творчій спадщині ще дуже довго. За останні 6 років в Україні було проведено не одна сотня виставок, що були присвячені подіям Майдану, написана велика кількість книг та створено робіт. Українська творча спільнота відчула на собі як і усі українці зміни та початок руху у зовсім іншому напрямку після подій Революції Гідності. Книги, нескінченна кількість статей в українських та не тільки виданнях, творчі спілки, збірки, фільми, музеї

тощо. Саме так виглядає спадщина Майдану і це лише невелика її частина. Як один з головних інституцій пам'яті подій зими 2013 - 2014, репрезентуючи культурну та колективну травму, Національний музей Революції гідності зосереджується на розповіді та візуалізації подій. Він стає своєрідним символом українського відродження 2014-го року та змушує подивитися по новому на нашу культурну спадщину та історію. Музей Майдану охоплює різні погляди та репрезентує цінності.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження автором курсової роботи було:

— розглянуто теоретичне осмислення феномену революції різними авторами та виявлено, що термін «революція» є досить контроверсійним. Являючи собою більш швидкі, якісні та радикальні зміни, революція здатна переформатувати правила політичної гри, прихід до влади опозиції, розширити свободу людей, тощо. Найчастіше йдеться саме про політичну революцію, коли описують примусову, іноді насильницьку революцію. Вона має більше шансів закінчитися успішно, ніж соціальна, але також ризикує бути не довготривалою та придушеною з боку контрреволюційних сил. Проаналізувавши літературу, що описує теоретичні визначення терміну «революція» можна вважати, що термін включає у себе три компоненти: волю, новизну та насильство. Виділяючи два типи революції — політичну та соціальну, можна зазначити, що при першому типі революція відбувається як насильницька, як насильницька до влади та переформатуванням політичної гри й при цьому викликає більше емоцій у населення та залишає більш глибокий слід, а другий тип революції відбувається дуже швидко і досить масштабно. Одні з найважливіших причин революції прийнято вважати розпадом еліт та втрату легітимності не тільки правлячого класу, а й керованими.

— досліджено процес зміни мислення та формування національної ідентичності українців під час Революції Гідності та з'ясовано, що революційні процеси почали згуртовувати українців, вони стали своєрідним поштовхом до відродження української самоідентичності. Свята, національний одяг, гасла, вуличне мистецтво — усі ці репрезентативні аспекти набули форми своєрідного повідомлення того, що українці почали пишатися власним громадянством. Хоча й стверджувати про повне національне відродження ще зарано, але події

2013—2014-тих років, безумовно, стали першими кроками у бік ідентифікаційних змін;

— з'ясовано мотивації учасників революції, які є різноплановими: хтось приходив лише заради згуртування зі своїми друзями або однокурсниками, а хтось — через прагнення жити «як у Європі». Проте все ж таки більшість намагалася своєю участю у протесах змінити політичний устрій у країні. Мотивації активістів визначаються тим, що вони являються показником їх різноманітності — віку, соціального статусу, статі, цілей. Мотивації учасників змінювалися у часі із плином подій — чим довше люди стояли на Майдані, тим більш серйозними були їхні наміри;

— розглянуто Революцію Гідності у мистецькому просторі України та визначено важливість висвітлення таких знакових для народу подій у творчості та культурних заходах. На Майдані під час Революції сформувалася велика кількість творчих спілок та угруповань, що займалися вилученим мистецтвом, організували виставки поряд з барикадами, розмальовували каски та шоломи. Митці не лише надихалися атмосферою Майдану та діями активістів, але й допомагали у такий спосіб останнім, влаштовуючи таким чином різноманітні видовища та полегшуючи напругу та сприйняття трагічних подій, що відбувалися на передовій барикад;

— проаналізовано процес меморіалізації та музеєфікації революційної спадщини на прикладі музею Революції Гідності та виявлено, що його унікальність полягає в створенні його експозиції не тільки професійними фахівцями, а й звичайними людьми, що захопилися ідеєю увічнення пам'яті про революцію.

Проте варто зазначити, що при створенні будь-якого музею важливо залишити можливість відвідувачу сформулювати власну думку, тож концепція повинна залишатися об'єктивною до подій, які вона висвітлює.

Тож, мету курсової роботи досягнуто, а її завдання виконано у повному обсязі.

Бібліографія:

1. Айерман Р. Культурная травма и коллективная память // НЛО. 2016. №5.
URL:
<http://magazines.russ.ru/nlo/2016/5/kulturnaya-travma-i-kollektivnaya-pamyat.html>
(дата звернення: 01.05.2020)
2. Бевз Т. Феномен «революції» у дискурсах мислителів, політиків, науковців: монографія. Київ: НАН України ім. І.Ф. Кураса, 2012. 176 с.
3. Витоки. Національний Меморіальний комплекс Героїв Небесної сотні - музей Революції Гідності <http://maidanmuseum.org/uk/storinka/vytoky> (дата звернення: 11.03.2020)
4. Карасев Д. Теория революции Чалмерса Джонсона. *Ленинские горы, МГУ, 1-33*, Москва, Россия, 119234. С. 40
5. Ковалев В. Пилигрим Сорокин о социологии революции: анализ катастрофического опыта - уроки и прогнозы для современности.
URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pitirim-sorokin-o-sotsiologii-revoljutsii-analiz-katastroficheskogo-opyta-uroki-i-prognozy-dlya-sovremennosti-1/viewer> (дата звернення: 12.04.2020)
6. Колодій А. Про феномен революції в контексті сучасності.
URL: <https://political-studies.com/?p=1188> (дата звернення: 20.03.2020)
7. Кривошеїн В.. Вплив «Революції Гідності» на політичну та правову культуру українського суспільства. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 2 (29) 2016. С 37-58
8. Куришко Д. , Жуган В. , Лі Д. «Дякую людям в Україні» Як фільм про Євромайдан надихає Гонконг. URL:
<https://www.bbc.com/ukrainian/features-49557563> (дата звернення: 2.12.2019)
9. Ложкина А. Искусство на баррикадах: Майдан глазами украинских художников. Ч.2 Art Ukraine 2014 URL:
<http://artukraine.com.ua/a/iskusstvo-na-barrikadah-maydan-glazami-ukrainskih-hudo>

zhnikov-ch2#.XefkXS1eNp8 (дата звернення: 1.12.2019)

10. Майдан від першої особи. Мистецтво на барикадах / упоряд. Тетяна Ковтунович, Тетяна Привалко. Укр. ін-т нац. пам'яті. Вип. 2. Київ : *К.І.С.*, 2016. 302 с.

11. Місія, Візія, Мета: Національний Меморіальний комплекс Героїв Небесної сотні - музей Революції Гідності <http://maidanmuseum.org/uk/storinka/misiya-0> (дата звернення: 22.03.2020)

12. Мороз О. , Суверина Е. Trauma studies: История, репрезентация, свидетель. URL:<https://magazines.gorky.media/nlo/2014/1/trauma-studies-istoriya-reprezentaciya-svidetel.html> (дата звернення: 17.03.2020)

13. Прохорова А. Мотиви участі індивідів в протесних подіях Майдану 2013-2014 років.

URL:http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13363/Prokhorova_Motyvy_uchasti_indyvidiv_v_protestnykh_podiakh_Maidanu.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 12.03.2020)

14. Рождественская Е. Репрезентация культурной травмы: музеефикация Холокоста.

URL:<https://cyberleninka.ru/article/n/reprezentatsiya-kulturnoy-travmy-muzeefikatsiya-holokosta/viewer> (дата звернення: 20.04.2020)

15. Сом-Сердюкова О. Сучасний музей України: зміст - форма.

URL:http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14182/Som_Serdiukova_Suchasnyi_muzei_Ukrainy_zmist_forma.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 15.04.2020)

16. Суворова А. . Музей как феномен культуры. Международный научно-исследовательский журнал.

URL:<https://research-journal.org/culture/muzej-kak-fenomen-kultury/> (дата звернення: 12.04.2020)

17. Творчість Майдану: Національний Меморіальний комплекс Героїв Небесної

сотні - музей Революції Гідності

URL:<http://maidanmuseum.org/uk/storinka/tvorchist-maydanu> (дата звернення: 2.12.2019)

18. Трач Н. Слогани Майдану як експресія ідентичності. Філософська думка. № 4, 2016. С. 50-54.

19. Фільм про Майдан «Зима у вогні» побачили 69 млн осіб.

URL:https://zaxid.net/film_pro_maydan_zima_u_vogni_pobachili_69 mln_lyudey_n_1373699 (дата звернення: 20.11.2019)

20. Циба Г. Искусство после Майдана. *Art Ukraine* 2014 URL:

<http://artukraine.com.ua/a/iskusstvo-posle-maydana/#.XefkХу1eNp8> (дата звернення: 3.12.2019)

21. Шульц З.. Теория Революции Джека Голдстоуна. Весник Московского государственного областного университета. Серия: История и политические науки 2018 № 3 URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/teoriya-revoljutsii-dzheka-goldstouna/viewer> (дата звернення: 17.03.2020)

22. Alexander E. , Alexander M. Museum in motion: an introduction to the history and functions of museums (second edition). N. Y., 2008. (Короткий виклад за Короткова А.:

URL:<https://cyberleninka.ru/article/v/muzei-v-dvizhenii-istoriya-i-funktsii-muzeev-v-knige-edvarda-i-meri-aleksander-1>) (last accessed: 03.04.2020)

23. Pray for Ukraine URL:

<https://web.archive.org/web/20141001193912/http://pray4ukrainemovie.com/en/about> (last accessed: 02.12.2019)

Фільмографія

1. «Winter on Fire» реж. Євген Афієнський 2015 р.

Додатки.

Рис. 1

Вуличне мистецтво у Києві часів Революції Гідності

Рис. 2

Афіша фільму «Зима у Вогні» реж. Євген Афієнський 2015 р

Рис. 3

Фотографія часів Революції Гідності, яка зображує активістів з плакатами що голосять (з ліва на право) «Європа починається з тебе», «Буде нелегко, але воно того варте» та «Росія слідує за нами».